

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie o zapłatę na skutek apelacji wniesionej przez powoda od wyroku Sądu Rejonowego

Czy świadczenie alimentacyjne uiszczone na podstawie wyroku zobowiązującego do jego uiszczenia podlega zwrotowi na podstawie art. 410 k.c., w sytuacji prawomocnego unieważnienia uznania dziecka dokonanego przez osobę, w stosunku do której wydane zostało prawomocne orzeczenie zobowiązujące dołożenia na rzecz małoletniego renty alimentacyjnej?

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 lipca 2010r., sygn. akt I C 2540, Sąd Rejonowy w S. oddalił powództwo Marcina Z. przeciwko Joannie Ś. i małoletniemu Karolowi Ś. o zapłatę.

Powyższe orzeczenie Sąd Rejonowy oparł na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych:

Powód Marcin Z. i pozwana Joanna Ś. [...] poznali się w roku 1994 i do stycznia 1997 r. byli parą, spotykali się i współżyli fizycznie. W styczniu 1997r. zaprzestali spotkań. W dniu 10 maja 1997r. między stronami doszło do spotkania, zaś w nocy z 10/11 maja 1997r. do zbliżenia fizycznego. Kolejnego dnia strony ponownie zerwały ze sobą, zaś Joanna Ś. wyjechała na rejs szkoleniowy. Po powrocie Joanna Ś. poinformowała powoda, że jest w ciąży, zapewniając go jednocześnie, że jest ojcem dziecka. Powód już wówczas miał wątpliwości, co do swojego ojcostwa, jednakże ostatecznie pozwana przekonała go, że jest ojcem dziecka. W okresie ciąży pozwanej jak i w późniejszym okresie powód wspólnie z rodzicami zamieszkiwał w lokalu mieszkalnym [...] w S., do którego ojcu powoda - Józefowi Z. przysługuje tytuł prawny w postaci spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej. Zarówno w tym czasie, jak i później powód prowadził wspólne gospodarstwo domowe z rodzicami. Wszelkie uzyskiwane przez niego dochody przekazywał rodzicom na pokrycie kosztów wspólnego utrzymania. Powód i jego rodzice posiadali wspólne zasoby pieniężne, z których pokrywali wszelkie zobowiązania

każdego z członków rodziny. Powód nie dysponował żadnymi zasobami osobistymi. W okresie ciąży, pozwana zwróciła się do powoda o przekazanie jej środków pieniężnych na zakup łóżeczka i wózka dla dziecka. W trakcie wizyty pozwanej w domu powoda i jego rodziców, matka powoda Róża Z. przekazała pozwanej kwotę 400 zł z przeznaczeniem na zakup wózka i łóżeczka. W dniu 19 lutego 1998r. Joanna P. urodziła syna - Karola. Powód był obecny przy narodzinach dziecka. W dniu 10 marca 1998r. powód udał się wspólnie z pozwaną do Urzędu Stanu Cywilnego w P., gdzie złożył oświadczenie o uznaniu dziecka za swoje. Po krótkiej utarczce słownej pomiędzy stronami, co do nazwiska dziecka - ostatecznie dziecku nadano nazwisko - Z. W okresie od 1 marca 1998r. do 30 czerwca 1998r. powód przekazał pozwanej łączną kwotę 1.800 zł na poczet kosztów utrzymania dziecka w tym czasie. Od lipca 1998r. powódka konsekwentnie odmawiała przyjmowania proponowanych przez powoda comiesięcznych świadczeń na poczet kosztów utrzymania dziecka w kwocie 200 zł i wystąpiła przeciwko powodowi z pozwem o alimenty na rzecz Karola Z. w kwocie 500 zł miesięcznie. Wyrokiem z dnia 10 marca 2000r., wydanym w sprawie o sygn. akt R IX C 1008/98, Sąd Rejonowy w S. IX Wydział Rodzinny i Nieletnich zasądził od Marcina Z. na rzecz małoletniego Karola Z. rentę alimentacyjną w kwocie 200 zł miesięcznie, płatną do dnia 15 każdego miesiąca, poczynając od 1 września 1998r. Marcin Z. przekazał Joannie Ś. [...] łączną kwotę 16.200 zł na poczet zasądzonych świadczeń alimentacyjnych na rzecz Karola Z. za okres od 1 września 1998r. do 30 czerwca 2005r. Wobec utrzymujących się wątpliwości, co do swojego ojcostwa powód pozwem z dnia 10 marca 1999r. wystąpił o unieważnienie uznania małoletniego Karola Z., którego dokonał w Urzędzie Stanu Cywilnego w P. w dniu 10 marca 1998r. Po wytoczeniu przedmiotowego powództwa, powód wielokrotnie zabiegał o wyrażenie przez pozwaną zgody na przeprowadzenie badań DNA na okoliczność tego, czy jest ojcem Karola Z., jednakże pozwana konsekwentnie odmawiała wyrażenia takiej zgody. W dniu 15 lipca 2000r. pozwana zawarła związek małżeński z Rafałem P. W maju 2005r. doszło do spotkania pozwanej z ojcem powoda, które miało miejsce w sklepie powoda [...] w S. W trakcie spotkania w sklepie obecna była także matka powoda oraz sam powód. W rozmowie ojciec powoda przekonywał pozwaną o konieczności przeprowadzenia badań DNA w celu potwierdzenia ojcostwa jej syna Karola. Pozwana ostatecznie wyraziła zgodę na przeprowadzenie przedmiotowych badań, zaś ojciec powoda zadeklarował, że pokryje koszty związane z ich przeprowadzeniem. Pozwana nie wyraziła woli, ani zgody na pokrycie kosztów tych badań, nawet w przypadku, gdyby okazały się korzystne dla powoda. W dniu 31 maja 2005r. powód, pozwana i małoletni Karol Z. z własnej inicjatywy stawili się w Zakładzie Medycyny Sądowej [...] w S., gdzie od powoda i pozwanej pobrano próbki krwi,

zaś od Karola Z. pobrano ślinę, albowiem dziecko bało się pobrania krwi. Przeprowadzone w powyższej instytucji badania polimorfizmu DNA wykluczyły ojcostwo powoda w stosunku do dziecka Karola Z. Za wykonanie powyższego badania ojciec powoda zapłacił kwotę 1.645 zł. Wyrokiem z dnia 13 stycznia 2006r., wydanym w sprawie o sygn. akt X R C 3209/02 Sąd Okręgowy w S. unieważnił uznanie małoletniego Karola Z., dokonane przez Marcina Z. w dniu 10 marca 1998r. w Urzędzie Stanu Cywilnego w P. z powodu złożenia go pod wpływem błędu. Wyrokiem zaocznym z dnia 21 września 2006r., wydanym w sprawie o sygn. akt IX RC 364/06 Sąd Rejonowy w S. ustalił, że obowiązek alimentacyjny powoda Marcina Z. wobec małoletniego Karola Z. wynikający z wyroku z dnia 10 marca 2000r. Sądu Rejonowego w S. w sprawie o sygn. akt R IX C 1008/98 ustał z dniem 1 września 1998r. Po uprawomocnieniu się orzeczenia Sądu w zakresie unieważnienia uznania małoletniego Karola Z., powód wezwał pozwaną Joannę Ś. pismem z dnia 18 grudnia 2006r. do zwrotu przekazanych jej w okresie od 1 września 1998r. do 30 czerwca 2005r. alimentów na rzecz jej syna w łącznej kwocie 16.200 zł, a nadto kwoty 334,70 zł, jakie wydatkował tytułem opłaty przesyłowej w związku z przekazaniem jej alimentów w tym okresie. Pozwana nie uczyniła zadość żądaniu powoda.

W ocenie Sądu Rejonowego wytoczone powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd wskazał, iż podstawę prawną żądania pozwu w zakresie zwrotu przekazanych pozwaną Joannie S. przez powoda alimentów na rzecz małoletniego Karola Z., jak również świadczenia w kwocie 400 zł na zakup wózka i łóżeczka dla tego dziecka (aktualnie Ś.) stanowił przepis art. 410 § 2 k.c. Stan faktyczny w rozpoznawanej sprawie w zakresie kluczowych dla rozstrzygnięcia kwestii pozostawał pomiędzy stronami niesporny. Podstawą uznania, iż pozwana Joanna Ś. nie jest legitymowana biernie do występowania w procesie o zapłatę powyższych kwot było uznanie, iż świadczenia we wskazanym zakresie ze swej istoty stanowiły przysporzenie dla małoletniego - nie zaś jego matki, dokonane w celu zaspokojenia jego podstawowych potrzeb związanych z utrzymaniem i wychowaniem. W zakresie żądania zapłaty w/w kwot od pozwanego małoletniego Karola Ś. Sąd Rejonowy uznał, iż powód nie może żądać skutecznie zwrotu kwot już wyłożonych przed zaprzeczeniem ojcostwa na utrzymanie i wychowanie małoletniego Karola Ś. Akcentując niesporny charakter uznania przez powoda w dniu 10 marca 1998r. ojcostwa w stosunku do małoletniego pozwanego wskazał, iż wszelkie świadczenia, jakich powód dokonał w celu pokrycia kosztów utrzymania i wychowania małoletniego pozwanego, przed prawomocnym orzeczeniem Sądu z dnia 13 stycznia 2006r. w przedmiocie unieważnienia uznania jego ojcostwa względem tego małoletniego, należało uznać za dokonywane w celu umorzenia

istniejących wówczas własnych zobowiązań. Sąd Rejonowy uzasadniając swoje stanowisko powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 1980r. (III CZP 6/80, OSNC 1980/9/159). W konsekwencji Sąd doszedł do przekonania, że dopóki powód miał status prawny ojca małoletniego Karola Z., dopóty spełniał jeden z podstawowych obowiązków rodzicielskich, do jakich należy łożenie na utrzymanie i wychowanie dziecka (art. 133 k.r.o.), świadcząc alimenty na rzecz dziecka, jak również środki na zakup koniecznych dla wychowania i jego bieżącego utrzymania w okresie pierwszych lat życia wózka i łóżeczka. Świadczenia te były przezeń dokonywane w celu umorzenia istniejących wtedy własnych zobowiązań. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, nie można zatem twierdzić, że świadczenia te były spełniane bez tytułu prawnego czy bez podstawy prawnej w rozumieniu art. 405 k.c. Brak też jest uzasadnienia dla ewentualnej tezy, że wskutek ustania prawnej więzi ojcostwa już przed wyrokiem odpadła podstawa prawna tych świadczeń. W ocenie Sądu Rejonowego gdyby wbrew tym wnioskom przyjąć, że wyrok unieważniający uznanie ojcostwa działa *ex tunc* w zakresie zrealizowanych już uprawnień, jak również obowiązków rodzicielskich, prowadziłoby to do społecznie szkodliwych i sprzecznych z założeniami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego następstw. Przyznanie byłemu ojcu prawnemu dziecka prawa do zwrotu świadczeń spełnionych zgodnie z obowiązkiem na rzecz dziecka równałoby się sprowadzeniu zasady *ex tunc* do skutków życiowo trudnych do przyjęcia. Mając na uwadze powyższe Sąd Rejonowy uznał, że powództwo o zwrot wypłaconych - przed prawomocnym orzeczeniem unieważniającym uznanie ojcostwa - przez powoda na rzecz dziecka z tytułu kosztów jego utrzymania i wychowania nie zasługiwało na uwzględnienie. Z tych samych względów jako podlegające oddaleniu uznał powództwo o zwrot opłat przesyłowych, wydatkowanych przez powoda w związku ze świadczeniem alimentów na rzecz dziecka. Wskazał ponadto, iż korzystnie z przelewów pocztowych przez powoda i z jego wyboru nie mogłoby obciążać uprawnionego z tytułu alimentów. Sąd zwrócił też uwagę, że powództwo w zakresie zwrotu kwoty 400 zł, przekazanej na rzecz dziecka w celu zakupu łóżeczka i wózka podlegało oddaleniu także z tego względu, iż powód nie wykazał, aby to w istocie on poniósł wydatek w powyższym zakresie. Brak wykazania stanowił również przyczynę oddalenia powództwa w zakresie zwrotu kwoty 1.645 zł, którą według twierdzeń pozwu powód wydatkował na pokrycie kosztów badań DNA, a przeprowadzenie których pozwoliło na wykluczenie jego ojcostwa względem małoletniego pozwanego. Dodatkowo wskazał, iż powód nie wykazał swojego twierdzenia, iż to pozwana zobowiązała się względem niego do zwrotu kosztów tych badań. Sąd Rejonowy podkreślił, iż w systemie powszechnie obowiązującego prawa brak jest normy, nakładającej na matkę dziecka lub samo dziecko obowiązek dowodzenia, że

ojciec który dziecko uznał nie jest w istocie biologicznym jego ojcem, a tym samym poniesienia kosztów przeprowadzenia badań DNA, przydatnych w celu wykazania tej okoliczności. W istocie to mężczyzna, który dziecko uznał, posiada bowiem interes w przeprowadzeniu badań DNA w celu wykluczenia swojego ojcostwa względem tego dziecka.

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona powodowa, zaskarżając go w całości. Strona skarżąca orzeczeniu temu zarzuciła:

- 1) błędne ustalenia w zakresie stanu faktycznego sprawy;
- 2) naruszenie prawa materialnego poprzez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 5 k.c., art. 409 k.c., art. 410 k.c.).

Wskazując na powyższe zarzuty strona skarżąca wniosła o: zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości; ewentualnie o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Ponadto skarżący wniósł o dopuszczenie dowodów wskazanych w treści apelacji, wskazując iż potrzeba ich powołania wynikała po zapoznaniu się z uzasadnieniem zaskarżonego wyroku.

W uzasadnieniu strona skarżąca przedstawiła własną ocenę materiału dowodowego. Dalej autor apelacji wskazał, iż w części wstępnej uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd błędnie podał, że badanie DNA zostało przeprowadzone w dniu 13 maja 2005r. (prawidłowa data 13 lipca 2005r.) oraz że niewłaściwie ocenił stanowisko pozwanej wyrażone w odpowiedzi na pozew, co do roszczenia powoda. Następnie skarżący podniósł, iż: Sąd pominął okoliczność, że pozwana była trzykrotnie przez Sąd powiadamiana o wniesieniu przez powoda pozwu o unieważnienie uznania dziecka; Sąd sprzecznie z materiałem dowodowym ustalił, że powód i pozwana nie zaprzestali spotkań w styczniu 1997r., ale powód zerwał z pozwaną znajomość z powodu jej skłonności do erotycznych incydentów z innymi mężczyznami; Sąd nie wskazał, iż do spotkania powoda z pozwaną w dniu 10 maja 1997r. doszło z inicjatywy pozwanej; Sąd bezpodstawnie ustalił, że Joanna Ś. po ponownym zerwaniu z powodem po 11 maja 1997r. wypłynęła w rejs szkoleniowy oraz że po powrocie z tego rejsu poinformowała powoda, że jest z nim w ciąży; Sąd opisując okoliczności uznania przez powoda dziecka, w dniu 10 marca 1998r. w USC P. w nieprawidłowy sposób określił zajście pomiędzy powodem a pozwaną; Sąd pominął okoliczność, że powód, tuż po powrocie z USC w P. wspólnie z pozwaną, nie został już wpuszczony do jej mieszkania, gdzie przebywało dziecko oraz że pozwana tuż po uznaniu dziecka zażądała od powoda zgody na wydanie dziecku paszportu, zapłaty alimentów w wysokości 500 zł miesięcznie pod groźbą procesu sądowego oraz załatwienia mieszkania; Sąd błędnie ustalił, że powód w okresie od 1 marca 1998r. do 30 czerwca 1998r. przekazał pozwanej na poczet alimentów kwotę 1800 zł, a

od lipca 1998r. pozwana konsekwentnie odmawiała przyjmowania proponowanych przez powoda comiesięcznych świadczeń w wysokości 200 zł miesięcznie, podczas gdy powód przekazał tę kwotę w okresie od 1 marca do 31 lipca 1998r.; Sąd pominął okoliczności, że pozwana od listopada 1998r. do 10 marca 2000r. pobierała od powoda alimenty na dziecko na podstawie nieprawomocnego postanowienia Sądu z dnia 23 grudnia 1998r. R IX C 1008/98 o zabezpieczeniu powództwa, oraz że w dniu 10 marca 1999r. powód wniósł pozew o unieważnienie uznania dziecka, podważając podstawę prawną płaconych alimentów, a także iż wyrok w wymienionej sprawie z dnia 10 marca 1998r. zaopatrzonego w rygor natychmiastowej wykonalności uprawomocnił się dopiero 19 października 2000r., a więc 18 miesięcy po wniesieniu przez powoda pozwu o unieważnienie uznania dziecka, a nadto że pozwana została już 23 marca 1999r. powiadomiona przez Sąd o wniesieniu przez powoda powództwa o unieważnienie uznania dziecka; Sąd błędnie ustalił, że powód, po wytoczeniu powództwa o unieważnienie uznania dziecka wielokrotnie zabiegał o wyrażenie przez pozwaną zgody na przeprowadzenie badań DNA, gdyż domagał się tego już 2 tygodnie po uznaniu dziecka, co pozwana przyznała w rozmowie telefonicznej z powodem; Sąd nieprawidłowo ustalił, że pozwana konsekwentnie odmawiała zgody na badanie DNA; Sąd w ustaleniach faktycznych opisując rozmowę ojca powoda z pozwaną pominął okoliczność, że ojciec powoda był jednocześnie jego pełnomocnikiem procesowym i działał w imieniu powoda, ponadto Sąd użył błędnego określenia, że ojciec powoda zadeklarował, że pokryje koszty badań DNA; Sąd pominął argumentację, jaką posłużył się Józef Z. do nakłonienia pozwanej aby poddała się wraz z dzieckiem Karolem badaniom DNA; Sąd bezpodstawnie stwierdził w ustaleniach faktycznych, że „powód, pozwana i małoletni Karol Z. z własnej inicjatywy stawili się w Zakładzie Medycyny Sądowej”; Sąd w ustaleniach faktycznych podał niezgodnie z dowodami, na które się powołuje, że za badania zapłacił ojciec powoda kwotę 1645 zł; Sąd w ustaleniach faktycznych błędnie podał, że wyrokiem z dnia 13 stycznia 2006r. w sprawie o sygnaturze akt X RC 3209/02 Sąd Rejonowy w S. (gdy prawidłowo winno być Sąd Okręgowy) unieważnił uznanie małoletniego Karola Z.; Sąd w ustaleniach faktycznych błędnie podał, że po uprawomocnieniu się orzeczenia Sądu z zakresie unieważnienia uznania małoletniego Karola Z., powód wezwał pozwaną Joannę Ś. pismem z dnia 18 grudnia 2006r.; Sąd błędnie i bezpodstawnie podał jako stan faktyczny niesporny, że powód w istocie w okresie od 1 stycznia 1998r. do 30 lipca 1998r. przekazał pozwanej Joannie Ś. kwotę 1800 zł na poczet kosztów bieżącego utrzymania małoletniego Karola Ś.; niezgodne z materiałem dowodowym jest stwierdzenie, że „niespornym” pozostawało to, że w okresie od 1 września 1998r. do 30 czerwca 2005r. powód przekazał pozwanej alimenty na rzecz małoletniego

Karola Z. w kwocie 16.200 zł; błędne jest ustalenie faktyczne Sądu, iż był on związany z mocy art. 365 § 1 k.c. (prawidłowo k.p.c.) prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w S. z dnia 13 stycznia 2006r. wydanego w sprawie o sygnaturze X RC 3209/02 w przedmiocie unieważnienia uznania małoletniego Karola Z.; Sąd bezpodstawnie podaje, że przekazywane przez powoda alimenty na ręce pozwanej były dokonywane w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb związanych z utrzymaniem i wychowaniem małoletniego w pierwszym okresie życia; Sąd błędnie podaje, że powód nie może skutecznie żądać zwrotu kwot już wyłożonych przed „zaprzeczeniem ojcostwa”, wskazując iż powód, w dniu 10 marca 1999r. wniósł pozew do Sądu Okręgowego w S. o „unieważnienie uznania dziecka” dokonanego przed Urzędnikiem USC w P.; Sąd błędnie podał, że środki przeznaczone zostały na zakup koniecznych do wychowania i jego bieżącego utrzymania w okresie pierwszych lat życia wózka i łóżeczka; Sąd błędnie wywodzi, że powód nie wykazał aby to on w istocie poniósł wydatek 400 zł na zakup łóżeczka i wózka dla dziecka; sprzeczne z materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie jest twierdzenie Sądu, że powód nie wykazał iż to on wydatkował kwotę 1645 zł na pokrycie badań DNA; sprzeczny z materiałem dowodowym jest pogląd Sądu, że powód nie wykazał faktu zobowiązania pozwanej do zwrotu powodowi kosztów badań DNA; Sąd błędnie przypisuje powodowi upatrywanie podstawy prawnej do żądania zwrotu kosztów badań DNA w zawartej pomiędzy stronami umowie, na mocy której pozwana - zdaniem powoda - zobowiązała się względem ojca powoda do zwrotu kosztów badań DNA w przypadku niekorzystnego dla niej wyniku, strona powodowa natomiast upatruje podstawy prawnej roszczenia o zwrot badań DNA głównie w odpowiedzialności deliktowej. **Następnie skarżący wskazał, iż roszczenia w zakresie dotyczącym zwrotu alimentów i opłaty przesyłowej oraz wydatku na zakup wózka i łóżeczka kierowane są wobec małoletniego Karola Ś. na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. i art. 409 k.c. o świadczeniu nienależnym, a roszczenie o zwrot kosztów badań DNA kierowane jest wobec Joanny Ś. na podstawie art. 415 w zw. z art. 361 k.c. Dalej strona powodowa uzasadniając zarzut naruszenia prawa materialnego wskazała, iż jest nim błędna interpretacja art. 409 i art. 410 § 2 k.c. polegająca na: uznaniu zapłaconych alimentów w okresie od 1 marca 1998r. do 30 czerwca 2005r. za świadczenie nienależne; negowaniu prawa powoda do retroakcji polegającej na żądaniu zwrotu spełnionego świadczenia alimentacyjnego za cały okres spełniania świadczenia, czyli od 1 marca 1998r. do 30 czerwca 2005r. oraz na żądaniu zwrotu kwoty 400 zł przekazanej pozwanej w styczniu 1998r. tytułem partycypacji w kosztach wyprawki dla dziecka; uznaniu przekazanych przez powoda świadczeń alimentacyjnych za zużyte nieproduktywnie, tj.**

zużyte na pokrycie kosztów utrzymania i wychowania dziecka wbrew art. 409 k.c.; nie uwzględnieniu przez Sąd wskazywanych przez powoda w pozwie faktów dotyczących zadłużenia pozwanej; nie uwzględnieniu przez Sąd faktów trzykrotnego powiadamiania przez Sąd, tak małoletniego jak i jego matki Joanny Ś., pismami sądowymi o wytoczeniu przez powoda powództwa o unieważnienie uznania dziecka, które to uznanie było podstawą prawną świadczenia alimentów przez powoda oraz główną przesłanką do wyroku Sądu Rodzinnego, z dnia 10 marca 2000r. ustalającego od powoda rentę alimentacyjną na rzecz dziecka pozwanej. Nadto skarżący wskazał, iż postępowanie matki małoletniego Karola Ś. narusza zasady współżycia społecznego i zgodnie z zasadą słuszności powód domaga się zwrotu „nadpłaconych” alimentów.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Przy rozpoznawaniu apelacji powoda Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, iż w niniejszej sprawie występuje zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, co uzasadnia przedstawienie go do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu w trybie art. 390 § 1 k.p.c.

Wątpliwość wynika z braku ujednoczenia poglądów doktryny prawa oraz orzecznictwa co do charakteru prawnego prawomocnego wyroku uwzględniającego powództwo o unieważnienie uznania dziecka (art. 80 § 1 k.r.o.).

W literaturze wskazywany jest **charakter konstytutywny** tego orzeczenia **jednakże wywołujący skutki prawne z mocą wsteczną** (Komentarz do Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, pod red. Kazimierza Piaseckiego , wyd. Lexis Nexis Warszawa 2006, str. 582, System Prawa Prywatnego– t.12 Prawo rodzinne i opiekuńcze pod red. T. Smoczyńskiego, wyd. CH Beck Warszawa 2003, str. 143). Według innego poglądu (J. Ignatowicz : KRO Komentarz 1975 r. str. 469) wyrok uwzględniający powództwo o unieważnienie uznania dziecka ma znaczenie deklaratoryjne, ponieważ taki charakter ma sam akt uznania dziecka. W doktrynie wyrażony został również pogląd o podobnym charakterze skutków unieważnienia uznania dziecka na żądanie osoby legitymowanej do skutków wyroku zaprzeczającego ojcostwo męża matki (System Prawa Prywatnego – t.12 Prawo rodzinne i opiekuńcze pod red. T.Smoczyńskiego , wyd. CH Beck Warszawa 2003, str. 118-122)

Przepisy ustawy z dnia 25 lutego 1964r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy w stanie prawnym sprzed zmian dokonanych ustawą z dnia 6 listopada 2008r. o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 Nr 220, poz.

1431) przewidując powództwo o unieważnienie uznania dziecka dla mężczyzny, który uznał dziecko, w przypadku jego zasadności, nie regulują jednak kwestii dotyczącej skutku tego stanu rzeczy w postaci możliwości zwrotu środków pieniężnych uiszczonych tytułem kosztów utrzymania dziecka przez tego mężczyznę przed unieważnieniem uznania dziecka. Zagadnienie to nie zostało również uregulowane przez ustawodawcę na gruncie zmian wprowadzonych wyżej wymienioną ustawą, a konkretnie w przepisach przewidujących powództwo o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa dla mężczyzny, który je uznał. Ponadto omawiane zagadnienie nie zostało dotychczas uregulowane przez ustawodawcę w przepisach przewidujących powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przez męża matki.

W tym zakresie pogląd o niedopuszczalności skutecznego żądania przez byłego męża matki zwrotu kwot wyłożonych przed uwzględnieniem powództwa o zaprzeczenie ojcostwa na utrzymanie i wychowanie dziecka, wyrażony został przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 22 lutego 1980r. w sprawie o sygn. akt III CZP 6/80. Sąd Najwyższy stwierdził, iż wyrok uwzględniający powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przerywa prawny stosunek ojcostwa i takiego skutku prawnego z zakresu prawa rodzinnego nie można osiągnąć w drodze pozaprosesowej. Stąd wniosek Sądu Najwyższego, że wyrok uwzględniający powództwo o zaprzeczenie ojcostwa jest orzeczeniem konstytutywnym i koniecznym. **Z chwilą uprawomocnienia się przerywa dalszy byt ojcostwa prawnego.** Od tej chwili mąż (były mąż) matki traci status prawny ojca ze wszystkimi jego atrybutami natury prawnej przewidzianymi w k.r.o. Ten podstawowy skutek odnosi się do okresu przyszłego. Dziecko przestaje mieć ojca w rozumieniu prawa, a były mąż matki staje się w obliczu prawa osobą nie mającą żadnych praw i obowiązków rodzicielskich w stosunku do jej dziecka. Brak jest natomiast dostatecznie przekonujących podstaw do uznania, że nigdy nie istniał prawny stosunek ojcostwa między tymi osobami. Jeżeli do czasu wydania wyroku zachodziły wszystkie przesłanki istnienia ojcostwa prawnego przewidziane w art. 62 k.r.o., to wyrok nie może tej sytuacji prawnej uznać ex post za niebyłą. Dopóki mąż matki dziecka miał status prawny jego ojca, dopóty spełniał jeden z podstawowych obowiązków rodzicielskich, świadcząc alimenty na rzecz należącego do niej dziecka. Świadczenia te były przezeń dokonywane w celu umorzenia istniejących wtedy własnych zobowiązań. Nie może zatem twierdzić, że świadczenia te były spełniane bez tytułu prawnego czy bez podstawy prawnej w rozumieniu art. 405 k.c. Brak też jest uzasadnienia dla ewentualnej tezy, że wskutek ustania prawnej więzi ojcostwa odpadła podstawa prawna tych świadczeń. **Gdyby wbrew wnioskowi wynikającym z powyższych rozważań przyjąć, że wyrok zaprzeczający ojcostwu, czy też wyrok unieważniający uznanie dziecka działa ex tunc w zakresie zrealizowanych już**

uprawnień, jak również obowiązków rodzicielskich, prowadziłyby to do społecznie szkodliwych i sprzecznych z założeniami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego następstw.

Przyznanie byłemu ojcu prawnemu dziecka prawa do zwrotu świadczeń spełnionych zgodnie z obowiązkiem na rzecz dziecka równałoby się sprowadzeniu zasady *ex tunc* do skutków życiowo trudnych do przyjęcia.

Sąd Najwyższy również w uchwale z dnia 20 października 2010r., sygn. III CZP 59/10 akcentując charakter prawny postanowienia o zabezpieczeniu kosztów utrzymania rodziny udzielonego w sprawie o rozwód stwierdził, iż świadczenie uiszczane na podstawie postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia zobowiązującego do łożenia na rzecz małżonka kosztów utrzymania rodziny nie podlega zwrotowi jako świadczenie nienależne (art. 410 k.c.) w razie prawomocnego oddalenia w wyroku rozwodowym jego żądania zasądzenia alimentów na podstawie art. 60 k.r.o.

Powstaje zatem wątpliwość, czy prawomocny wyrok o unieważnieniu uznania dziecka sprawia, iż spełnione na podstawie orzeczenia sądu świadczenie alimentacyjne podlega zwrotowi jako świadczenie nienależne. W tym zakresie brak jest jednak jednoznacznej odpowiedzi. Niektórzy przedstawiciele doktryny prawa twierdzą, iż przyznanie prawa do zwrotu świadczeń spełnionych zgodnie z obowiązkiem na rzecz dziecka równałoby się sprowadzeniu zasady *ex tunc* do skutków życiowo trudnych do przyjęcia. Nastąpiłoby to z pominięciem charakteru zobowiązania alimentacyjnego, którego przedmiotem jest zaspokojenie potrzeb życiowych dziecka.

W myśl przepisu art. 410 § 2 k.c. świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był o ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. W przypadku pominięcia charakteru zobowiązania alimentacyjnego, którego przedmiotem jest zaspokojenie potrzeb życiowych dziecka oraz po uwzględnieniu poglądów części doktryny prawa o **konstytutywnym charakterze wyroku ustalającego nieważność oświadczenia o uznaniu dziecka wywołującym skutki prawne z mocą wsteczną** zasadnym jest uznanie, iż podstawa świadczenia odpadła w rozumieniu powołanego art. 410 § 2 k.c.

Omawiane kwestie nie zostały dostatecznie wyjaśnione zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie, a budzą poważne wątpliwości, prowadzące do rozbieżności orzeczniczych i z tych względów – na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. – należało przedstawić Sądowi Najwyższemu pytanie prawne jak w sentencji postanowienia.